

ПЕРЕДМОВА

Давайте не забувати: західним жінкам є чим пишатися. Моя мати народилася ще до того, як жінки в Британії отримали право голосу на парламентських виборах. За свого життя вона мала шанс побачити, як прем'єр-міністеркою стала жінка. Хай яким було ставлення моєї матері до Маргарет Тетчер, їй все ж було приємно, що у будинку під номером 10 на Даунінг-стріт* поселилася жінка, і вона пишалася тим, що сама долучилася до деяких революційних змін ХХ століття. На відміну від попередніх поколінь, вона мала змогу поєднувати кар'єру, шлюб та материнство (саме

**Адреса офіційної резиденції Прем'єр-міністра Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії (тут і далі — примітки перекладачки, якщо не зазначено іншого).*

через вагітність її власна мама свого часу була змушена полишити посаду вчительки). Вона винятково ефективно керувала однією з початкових шкіл у графстві Західний Мідленд. І я впевнена, що для всіх поколінь дівчат і хлопців, які застали її керівництво, вона, власне, й була втіленням влади.

Проте також моя мати знала: все не так просто. Справжня рівність між жінками й чоловіками — все ще справа майбутнього, а в нашій реальності є причини як для радості, так і для гніву. Моя мати завжди шкодувала, що не отримала університетської освіти (тому щиро раділа, що я мала таку змогу). А ще часто відчувала розчарування, бо її погляди й голос не сприймали всерйоз. І хоча метафора «скляної стелі» здавалася їй не зовсім зрозумілою, вона добре знала: що вище підіймаєшся кар'єрною драбиною, то менше і менше жінок можна зустріти на керівних посадах.

Я часто згадувала про матір, коли готувалася до двох лекцій, які стали основою цієї книжки (опублікованих раніше на сторінках журналу London Review of

Books у 2014 та 2017 роках). Я намагалася уявити, як поясню їй — в принципі, як і собі чи мільйонам інших жінок, що досі так само розчаровуються, — як же глибоко вкорінені в культуру західного світу механізми, які змушували жінок замовкнути, через які їх відмовлялися сприймати всерйоз і які відрізали жінкам (часом навіть буквально, як ви дізнаєтесь далі) доступ до центрів влади. Це один з тих випадків, коли світ цивілізації стародавніх Риму та Греції може пролити трохи світла на розуміння світу сучасного: культура Заходу тисячоліттями практикувала примус жінок до мовчання.

Почати я хотіла б із витоків традиції західноєвропейської літератури. Зокрема — з першої письмової згадки в ній про те, як чоловік змусив жінку «заткнутись», сказавши, що її голос не може звучати публічно. Ідеться про сцену, закарбовану на початку Гомерової «Одіссеї» ще близько трьох тисячоліть тому. Сьогодні «Одіссея» — героїчна історія про пригоди та поневіряння, яких зазнав однойменний герой, повертаючись на батьківщину після завершення Троянської війни. Тим часом його дружина Пенелопа віддано чекала на повернення чоловіка, відбиваючись від залицяльників, які настирливо пропонували їй одружитися. Проте значною мірою «Одіссея» є й історією про Телемаха — сина Одіссея та Пенелопи, який упродовж поеми перетворюється з хлопчика на зрілого чоловіка.

Усе починається у першій книзі поеми. Пенелопа приходить до головної

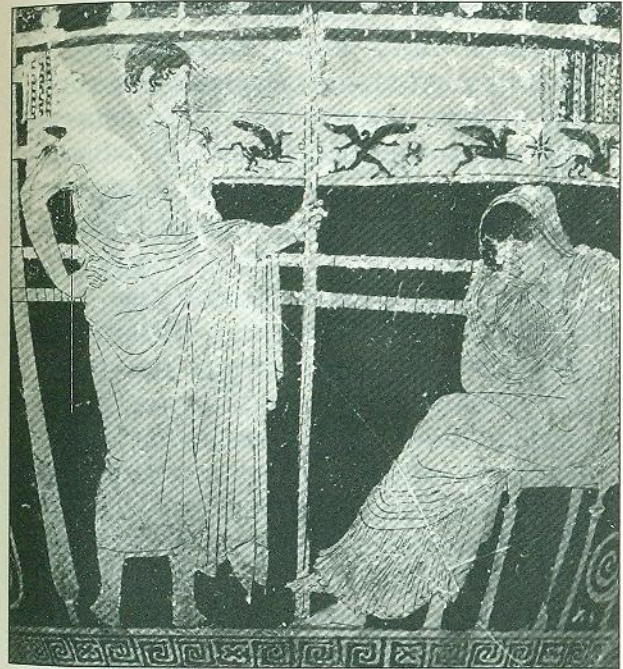
зали палацу зі своїх приватних покоїв, де рапсод виступає перед натовпом її залицяльників, співаючи про поневіряння грецьких героїв на шляху додому. Пенелопі пісня здається занадто сумною, тож при всіх вона просить рапсода заспівати щось веселіше — аж раптом у розмову втручається юний Телемах зі словами:

*Краще до себе вертайся
й пильнуй там своєї роботи,
Кросен своїх, веретен, та
доглянь, щоб служниці у домі
Всі працювали як слід.
А розмови вести — чоловіча
Справа, найбільше ж моя,
бо єдиний я в домі господар**

На цьому Пенелопі повертається до своєї кімнати.

З одного боку, аж смішно: малий, у якого ще молоко на губах не обсохло, вже береться затикати рота зрілій жінці. З іншого ж, ця сцена стала яскравим

*Переклад Бориса Тена (1; 356–359).

1. На цьому афінському горщику V століття Пенелопу зображено за ткацьким верстатом (ткацтво завжди вважалося ознакою добропорядної грецької господині). Перед нею стоїть Телемах.